

PARADIJS

meulenhoff.nl

Abdulrazak Gurnah

Paradijs

ROMAN

Vertaald door Tinke Davids

MEULENHOF

De vertaling van dit boek kwam tot stand met financiële steun van de Commissie van de Europese Gemeenschap.

ISBN 978-90-290-9573-0

ISBN 978-90-023-1134-1 (e-book)

ISBN 978-90-528-6487-7 (audio)

NUR 302

Oorspronkelijke titel: *Paradise*

Omslagontwerp: Pinta Grafische Producties

Omslagbeeld: © Debbie Lush

Auteursfoto: © Mark Pringle

Vormgeving binnenwerk: Adriaan de Jonge

© 1994 Abdulrazak Gurnah

© 2022 Nederlandse vertaling erven Tinke Davids en Meulenhoff
Boekeryj bv, Amsterdam

Deze publicatie is eerder verschenen bij Uitgeverij Van Gennep bv,
Amsterdam

Inhoud

De ommuurde tuin	9
Het stadje in de bergen	70
De reis naar de binnenlanden	138
De vurige poort	186
Het bosje van begeerte	254
Een klontje bloed	312

Voor Salma Abdallah Basalama

De ommuurde tuin

1

Eerst de jongen. Hij heette Yusuf, en op zijn twaalfde jaar verliet hij plotseling zijn thuis. Hij herinnerde zich dat het in de droge tijd was geweest, wanneer elke dag gelijk was aan de vorige. Onverwachte bloemen begonnen te bloeien en gingen dan dood. Vreemde insecten schoten tevoorschijn van onder rotsen en kronkelden tot aan hun dood in het brandende licht. De zon deed verre bomen trillen in de lucht, en huizen beefden en zuchtten naar adem. Wolken stof rezen op bij elke voetstap, en een scherpgerande stilte lag over de uren dat het dag was. Heel duidelijke momenten van die tijd keerden terug.

Hij had twee Europeanen op het perron van het station gezien, de eerste van zijn leven. Hij was niet bang voor ze, eerst niet. Hij ging vaak naar het station, om te kijken hoe de treinen luidruchtig en elegant binnenreden, en dan wachtte hij tot ze zich weer wegsleepten, onder controle van de grimmig kijkende Indiase seinhuiswachter met zijn vlaggetjes en zijn fluitje. Vaak

wachtte Yusuf uren tot er een trein kwam. De twee Europeanen wachtten ook, staande onder een scherm van tentdoek, met hun bagage en belangrijk uitziende voorwerpen keurig vlak naast hen opgestapeld. De man was omvangrijk, en zo lang dat hij moest bukken om niet te stoten tegen het doek waaronder hij schuilde voor de zon. De vrouw stond naar achteren, in de schaduw, en haar glimmende gezicht was gedeeltelijk onzichtbaar onder twee hoeden. Haar witte blouse met ruches was hooggesloten aan hals en polsen, en haar lange rok reikte tot aan haar schoenen. Ook zij was lang en omvangrijk, maar op een andere manier. Zij zag er hobbelig en plooibaar uit, alsof ze een andere vorm zou kunnen aannemen, terwijl hij daarentegen uit één stuk hout gesneden leek. Ze tuurden verschillende kanten uit, alsof ze elkaar niet kenden. Yusuf staarde naar hen en zag hoe de vrouw met haar zakdoek haar lippen depete en terloops schilfers droge huid wegwreef. Het gezicht van de man vertoonde rode vlekken, en terwijl hij zijn ogen langzaam liet gaan over het benauwde landschap van het station en tuurde naar de afgesloten houten pakhuizen en de enorme gele vlag met de afbeelding van een zwarte vogel met felle ogen, kon Yusuf hem heel goed bekijken. Toen draaide hij zich om, en hij zag dat Yusuf naar hem staarde. Yusuf kon zijn ogen niet afwenden. Opeens liet de man zijn tanden zien, onwillekeurig grommend, en hij kromde zijn vingers op een onverklaarbare manier. Yusuf trok zich de waarschuwing aan en sloeg op de vlucht, onder het mompe-

len van de woorden die hij geleerd had om uit te spreken wanneer hij plotseling en onverwacht Gods hulp nodig had.

Het jaar waarin hij zijn thuis verliet, was ook het jaar dat het houtwerk van de achtergalerij werd geteisterd door houtworm. Zijn vader sloeg kwaad tegen de palen, elke keer dat hij erlangs kwam, om ze te laten weten dat hij wist wat voor spelletje die beestjes speelden. De houtworm liet sporen achter op de balken die leken op de uitgegraven aarde bij de holen van dieren in de bedding van de droge beek. De palen klonken zacht en hol, elke keer dat Yusuf ertegen sloeg, en er kwamen heel kleine vlokjes hout uit. Als hij zeurde om eten, zei zijn moeder dat hij die wormen maar moest opeten.

‘Ik heb honger,’ jammerde hij tegen haar, een litanie die hij vanzelf had geleerd en die hij in de loop der jaren steeds luider reciteerde.

‘Eet de houtworm maar op,’ stelde zijn moeder voor, en dan lachte ze om de overdreven weerzin op zijn gezicht. ‘Toe maar, stop je maar vol, wanneer je maar wilt. Ik zal je niet tegenhouden.’

Hij zuchtte op de levensmoede manier waarmee hij experimenteerde, om haar te laten merken hoe zielig hij haar grapje vond. Soms aten ze botten, die zijn moeder kookte voor een dunne soep waarvan het oppervlak glinsterde van kleur en vet, met in de diepte stukjes zwart, sponzig merg. In het ergste geval hadden ze alleen gestampde okra, maar die slijmerige saus kon Yusuf niet door zijn keel krijgen, hoe hongerig hij ook was.

In die tijd ook kwam zijn oom Aziz bij hen op bezoek. Zijn bezoeken duurden kort en waren zeldzaam. Meestal werd hij vergezeld door een hele troep reizigers en dragers en muzikanten. Hij overnachtte bij hen op de lange reizen die hij maakte, van de oceaan naar de bergen, naar de meren en oerwouden en over de dorre vlakten en kale rotsige heuvels van het binnenland. Zijn expedities werden vaak begeleid door trommels en *tamburî's* en hoorns en *siwa's*, en wanneer zijn stoet het stadje binnenkwam, sloegen dieren poepend op de vlucht, en kinderen werden helemaal wild. Oom Aziz verspreidde een vreemde, ongewone geur, een mengeling van dierenhuid en parfum, van gom en kruiden, en een andere, minder goed definieerbare geur die Yusuf aan gevaar deed denken. Gewoonlijk was hij gekleed in een dunne, wijde kanzu van fijn katoen en een klein gehaakt mutsje, achter op zijn hoofd. Met zijn gedistingeerde arrogantie en zijn beleefde, onaandoenlijke manier van doen leek hij meer op een man die laat in de middag een wandelingetje maakte of een gelovige op weg naar het avondgebed dan op een koopman die zijn weg had gezocht langs doornstruiken en kluwens adders die gif spuwden. Zelfs midden in de drukte van de aankomst, in de chaos en ordeloosheid van voortgerolde pakken, omringd door vermoeide, luidruchtige dragers en waakzame handelaars met scherpe klauwen, slaagde oom Aziz erin een kalme, rustige indruk te maken. Bij dit bezoek was hij alleen gekomen.

Yusuf genoot altijd van zijn bezoeken. Zijn vader zei

dat ze een eer voor hen waren omdat hij zo'n rijke en bekende koopman was – tajiri mkubwa – maar dat was nog niet alles, al was eer altijd welkom. Oom Aziz gaf hem altijd een tien-annastuk, elke keer dat hij langskwam. Daarvoor hoefde hij niets te doen, hij hoefde alleen maar op het juiste moment te verschijnen. Oom Aziz keek naar hem uit, glimlachte en gaf hem het muntstuk. Yusuf had het gevoel dat hij ook wilde glimlachen zodra dat moment was gekomen, maar hij hield zich in, want hij giste dat dat niet juist zou zijn. Yusuf stond versteld van de stralende huid van oom Aziz, en van zijn geheimzinnige geur. Zelfs na zijn vertrek bleef dat parfum nog dagen hangen.

Op de derde dag van het bezoek werd het duidelijk dat oom Aziz op het punt stond te vertrekken. Er heerste een ongewone drukte in de keuken, met de onmiskenbare aroma's van een feestmaal. Zoete specerijen in de koekenpan, sudderende kokossaus, gistkadetjes en platte broden, kooltjes in de oven en kokend vlees. Yusuf zorgde ervoor de hele dag niet te ver van huis te gaan, voor het geval zijn moeder hulp nodig had bij het koken van al die gerechten, of wilde horen hoe ze smaakten. Hij wist dat ze waarde hechtte aan zijn oordeel in dergelijke aangelegenheden. Of misschien zou ze vergeten in een saus te roeren, of het moment waarop de olie net zo heet is dat de groenten kunnen worden toegevoegd. Het was een riskante onderneming, want hoewel hij zijn oog op de keuken gericht wilde houden, wilde hij niet dat zijn moeder zag dat hij daar rondhing.

Dan zou ze hem vast en zeker eindeloos om boodschappen sturen, wat op zichzelf al erg genoeg was, maar ook zijn afscheid van oom Aziz zou kunnen verstoren. Het tien-annastuk wisselde altijd van eigenaar op het moment van het afscheid, wanneer oom Aziz zijn hand uitstak opdat Yusuf die kust, en hij streek daarmee dan over Yusuf's achterhoofd. En dan liet hij handig de munt in Yusuf's hand glijden.

Zijn vader was meestal tot even na het middaguur op zijn werk. Yusuf nam aan dat hij oom Aziz zou meebrengen wanneer hij kwam, dus moest hij nogal wat tijd doodslaan. Zijn vaders werk, dat was zijn hotel, de laatste van een hele reeks ondernemingen waarmee hij geprobeerd had geld te verdienen en naam te maken. Als hij in de stemming was, vertelde hij thuis verhalen over andere plannen die hij had gehad, en die verhalen klonken lachwekkend en heel dwaas. Of Yusuf hoorde hem klagen over zijn mislukte leven, dat alles wat hij geprobeerd had op mislukking was uitgelopen. Het hotel, dat een eethuis was met vier schone bedden in een bovenkamer, lag in het stadje Kawa, waar ze nu meer dan vier jaar woonden. Vóór die tijd hadden ze in het zuiden gewoond, in een ander stadje in een boerengebied, waar zijn vader een winkel had gehad. Yusuf herinnerde zich een groene heuvel en verre schaduwen van bergen, en een oude man die op een krukje zat op de stoep voor de winkel, en mutsjes met zijde borduurde. Ze waren naar Kawa gekomen omdat die plaats tot bloei was gekomen doordat de Duitsers er een depot hadden gevestigd voor

de spoorlijn die ze aan het bouwen waren naar de bergen van het binnenland. Maar die bloei was weer gauw voorbij geweest, en de treinen stopten nu alleen nog om hout en water in te nemen. Op zijn laatste reis had oom Aziz gebruikgemaakt van de spoorlijn tot Kawa, voordat hij te voet afsloeg naar het westen. Op zijn volgende expeditie, zei hij, zou hij zo ver mogelijk met de trein gaan voordat hij een route naar het noordwesten of noordoosten koos. In die twee streken waren nog goede zaken te doen, zei hij. Yusuf hoorde zijn vader soms zeggen dat het hele stadje naar de hel ging.

De trein naar de kust vertrok in de vroege avond, en Yusuf dacht dat oom Aziz die zou nemen. Uit iets in zijn ooms houding leidde hij af dat deze op weg naar huis was. Maar je wist het nooit met mensen, en het zou kunnen blijken dat hij de andere trein, die naar de bergen, zou nemen, en die vertrok halverwege de middag. Yusuf was op beide mogelijkheden voorbereid. Zijn vader verwachtte dat hij elke dag na zijn middaggebed in het hotel verscheen om te leren over het bedrijf, zei zijn vader, en om op eigen benen te leren staan, maar in werkelijkheid als aflossing voor de twee jonge mannen die hielpen opruimen in de keuken en die het voedsel serverden aan de gasten. De hotelkok dronk en vloekte en schold op iedereen in zijn omgeving, behalve op Yusuf. Hij onderbrak zichzelf midden in een smerige tirade en begon te glimlachen wanneer hij hem in het oog kreeg, maar niettemin beefde Yusuf van angst als hij voor hem stond. Die bewuste dag ging hij niet naar het hotel, en

ook zei hij zijn middaggebed niet, en omdat het op die tijd van de dag zo verschrikkelijk heet was dacht hij dat niemand moeite zou doen om naar hem te zoeken. Hij hing rond in donkere hoeken en achter de kippenhokken op het achtererf, tot hij werd verdreven door de verstikkende geuren die daaruit opstegen, samen met het stof van de vroege middag. Hij verborg zich op de donkere houtzagerij naast hun huis, een gebouw met donkerpaarse schaduwen en een gewelfd strodak, waar hij luisterde naar het voorzichtige geritsel van loerende ha-gedissen, en scherp op de uitkijk bleef voor dat tien-an-nastuk.

De stilte en het donker in de houtzagerij vond hij niet verontrustend, want hij was gewend alleen te spelen. Zijn vader vond het niet prettig als hij ver van huis speelde. ‘We zijn hier omgeven door wilden,’ zei hij. ‘Washenzi die niet in God geloven en in bomen en rotten wonende geesten en demonen vereren. Zij vinden niets leuker dan kleine kinderen stelen en ze voor hun eigen bedoelingen misbruiken. En als je meegaat met anderen die geen verzorging hebben, die zwervers en kinderen van zwervers, dan zullen die je verwaarlozen, en je door de wilde honden laten opeten. Blijf hier in de buurt, waar het veilig is, zodat iemand een oogje op je kan houden.’ Yusuf’s vader wilde het liefst dat hij speelde met de kinderen van de Indiase winkelier die in de buurt woonde, alleen gooiden die Indiase kinderen met zand en begonnen ze te joelen zodra hij in de buurt kwam. ‘Golo, golo,’ riepen ze, en ze spuugden naar

hem. Soms zat hij bij de groepjes oudere jongens die in de schaduw van bomen of naast huizen rondhingen. Hij was graag bij de jongens omdat ze altijd grappen vertelden en lachten. Hun ouders werkten als *vibarua*, ze zwoegden voor de Duitsers in de werkploegen voor de spoorlijn, ze deden stukwerk op het eindpunt van de lijn of dienden als dragers voor reizigers en handelaars. Ze kregen alleen betaald voor het werk dat ze deden, en soms was er geen werk. Yusuf had de jongens horen zeggen dat de Duitsers mensen ophingen als ze niet hard genoeg werkten. En als ze te jong waren om op te hangen, sneden ze hun ballen af. De Duitsers waren nergens bang voor. Ze deden alles wat ze wilden en niemand kon ze tegenhouden. Een van de jongens zei dat zijn vader had gezien hoe een Duitser zijn hand midden in een laaiend vuur had gestoken, zonder te verbranden, alsof hij een geest was.

De *vibarua* die hun ouders waren, kwamen uit allerlei streken, uit de Usambarahooglanden ten noorden van Kawa, van de beroemde meren ten westen van de hooglanden, uit de door oorlogen geteisterde savannes in het zuiden, en veel van hen kwamen van de kust. Ze lachten om hun ouders, spotten met hun arbeidssliederen en vergeleken verhalen over de weerzinwekkende en zure geuren die ze mee naar huis brachten. Ze verzonnen namen voor de plaatsen waar hun ouders vandaan kwamen, grappige en lelijke namen die ze gebruikten om elkaar te pesten en voor de gek te houden. Soms vochten ze, en dan rolden ze over de grond en

trapten naar elkaar, zodat ze elkaar pijn deden. De oudere jongens zochten werk als bediende of boodschappenjongen, maar meestal hingen ze rond en haalden ze afval op, wachtend tot ze sterk genoeg waren om mannenwerk te doen. Yusuf zat bij hen, als ze dat goedvonden, hij luisterde naar hun gesprekken en deed boodschappen voor ze.

Om de tijd te doden praatten ze of deden ze een kaartspelletje. Van hen had Yusuf voor het eerst gehoord dat baby's in de penis woonden. Als een man een kind wilde, dan stopte hij de baby in de buik van een vrouw, waar meer ruimte was om te groeien. Hij was niet de enige die dat een ongeloofwaardig verhaal vond, en naarmate het debat verhitter werd, haalden jongens hun penis tevoorschijn om ze te vergelijken. Maar al gauw vergaten ze de baby's, en dan werden de penissen zelf interessant. De oudere jongens lieten zich met trots bekijken en dwongen de jongeren hun kleine abdalla's te laten zien, zodat ze uitgelachen konden worden.

Soms speelden ze kipande. Yusuf was te klein om ooit de kans te krijgen met het slaghout te slaan, want de volgorde daarvoor werd bepaald door leeftijd en kracht, maar elke keer dat hij mocht, rende hij mee met de veldspelers die als gekken achter een vliegend stuk hout aanhouden. Eén keer had zijn vader gezien hoe hij door de straten rende met een hysterische troep kinderen, achter een kipande aan. Hij had zijn zoon streng en afkeurend aangekeken en hem een draai om de oren gegeven alvorens hem naar huis te sturen.

Yusuf maakte een kipande voor zichzelf en bedacht andere regels voor het spel, zodat hij het in zijn eentje kon spelen. Die aanpassing hield in dat hij deed alsof hij alle andere spelers tegelijkertijd was, wat het voordeel had dat hij dan zo lang als hij wilde met het slag-hout kon slaan. Hij rende heen en weer over de weg voor hun huis, schreeuwend van opwinding, in een poging een kipande op te vangen die hij tevoren zo hoog mogelijk de lucht in had geslagen, om tijd te krijgen eronder te gaan staan.

2

Op de dag dat oom Aziz zou vertrekken, vond Yusuf het dus niet zo erg om een paar uur te verdoen met loeren op het tien-annastuk. Zijn vader en oom Aziz kwamen om één uur 's middags samen naar huis. Hij zag hoe hun lichamen trilden in het vloeibare licht toen ze langzaam naderbij kwamen over het rotsachtige pad dat naar het huis leidde. Ze liepen voort zonder met elkaar te praten, met hun hoofden gebogen en de schouders opgetrokken tegen de hitte. De lunch was al voor hen gedekt op het beste tapijt in de gastenkamer. Yusuf zelf had geholpen bij de laatste voorbereidselen, hij had de plaatsing van enkele schotels verbeterd zodat ze een betere indruk maakten, en had een brede, dankbare glimlach gekregen van zijn vermoeide moeder. Nu hij er toch was maakte Yusuf van de gelegenheid gebruik om

het feestmaal te bekijken. Twee verschillende kerrieschotels, met kip en met lamsgehakt. De beste Peshawarrijst, glimmend van ghee en vol rozijnen en amandelen. Geurige, dikke kadetjes, maandazi en mahamri, puilden uit de mand die met een doek bedekt was. Spinazie in kokossaus. Een schotel waterbonen. Repen gedroogde vis, geroosterd in de gloeiende as van het vuur waarop de rest van het maal was gekookt. Yusuf huilde haast van verlangen toen hij deze overvloed zag, zo anders dan hun schamele maaltijden in die tijd. Zijn moeder keek fronsend naar die vertoning, maar hij vertrok zijn gezicht zo tragisch dat ze ten slotte moest lachen.

Toen de mannen eenmaal zaten, ging Yusuf naar binnen met een koperen kan en kom, en een schone linnen doek hangend over zijn linkerarm. Hij goot het water langzaam uit terwijl oom Aziz en vervolgens zijn vader hun handen wasten. Hij hield van gasten als oom Aziz, hij hield heel veel van hen. Dat dacht hij toen hij buiten voor de deur van de gastenkamer neerhurkte, voor het geval men hem nog ergens voor nodig had. Hij had best in de kamer willen blijven om te kijken, maar zijn vader had hem geërgerd aangestaard om hem te verjagen. Er gebeurde altijd iets wanneer oom Aziz in de buurt was. Hij at al zijn maaltijden in hun huis, al sliep hij in het hotel. Dat betekende dat er achteraf vaak interessante hapjes over waren – tenzij zijn moeder ze eerst in de gaten kreeg, en dan belandden ze meestal in het huis van een buurman of in de maag van een van die voddige bedelaars die soms aan de deur verschenen, een lofzang op

God mompelden en jammerden. Zijn moeder zei dat het beter was eten weg te geven aan buren en armen dan je over te geven aan gulzigheid. Yusuf zag daar de zin niet van in, maar zijn moeder zei dat de deugd zichzelf beloonde. Hij begreep uit haar scherpe toon dat hij, als hij nog meer tegensprak, weer naar zo'n lange preek zou moeten luisteren, en daarvan kreeg hij er al genoeg van de leraar op de koranschool.

Er was één bedelaar met wie Yusuf zijn restjes wel wilde delen. Hij heette Mohammed, een verschrompelde man met een hoge stem, die stonk naar bedorven vlees. Yusuf had hem op een middag opzij van het huis gevonden, waar hij handenvol rode aarde zat te eten, die hij uit de kapotte buitenmuur peuterde. Zijn hemd was groezelig en zat vol vlekken, en hij droeg een korte broek, rafeliger dan Yusuf ooit had gezien. De rand van zijn muts was donkerbruin van zweet en vuil. Yusuf had een paar minuten naar hem gestaard terwijl hij zich afvroeg of hij ooit iemand had gezien die er smeriger uitzag, en was vervolgens een kom cassave voor hem gaan halen. Na een paar happen, die Mohammed doorslikte tussen jammerkreten van dankbaarheid, had hij hem verteld over de tragedie van zijn leven: hasj. Hij was ooit welgesteld geweest, zei hij, met bevroede landerijen en wat vee, en een moeder die dol op hem was. Overdag bewerkte hij zijn vruchtbare land met al zijn kracht en volharding, en 's avonds zat hij bij zijn moeder terwijl zij Gods lof zong en hem wonderverhalen over de grote wereld vertelde.

Maar toen was het kwaad gekomen, en wel zo overweldigend dat hij zijn moeder en zijn land in de steek had gelaten, op zoek naar hasj, en nu zwierf hij rond, en hij kreeg kicks en at aarde. Nergens op zijn dooltochten had hij zulk volmaakt voedsel gegeten als zijn moeder had gekookt, behalve misschien nu, dit stukje cassave. Hij vertelde Yusuf verhalen over zijn reizen terwijl ze tegen de zijwand van het huis zaten, zijn hoge stem werd levendig en zijn rimpelige jonge gezicht vertoonde glimlachjes en breed gegrijns met kapotte tanden. ‘Leer van mijn vreselijk voorbeeld, kleine vriend. Blijf van de hasjiesj af, ik smeeek het je!’ Zijn bezoeken duurden nooit lang, maar Yusuf was altijd blij hem te zien en te horen over zijn jongste avonturen. Hij luisterde het liefst naar de beschrijvingen van Mohammeds bevloei-de landerijen ten zuiden van Witu en het leven dat hij in die gelukkige jaren had geleid. Bijna even mooi vond hij het verhaal over de eerste keer dat Mohammed naar het gekkenhuis in Mombasa was overgebracht. ‘Wallahi, ik vertel je geen leugens, jongen. Ze dachten dat ik gek was! Dat is toch niet te geloven!’ Daar hadden ze zijn mond volgestopt met zout en hem oorvijgen gegeven als hij dat probeerde uit te spugen. Ze hadden hem alleen met rust gelaten als hij stil bleef zitten terwijl de brokken zout smolten in zijn mond en zijn ingewanden aantastten. Mohammed sprak huiverend over die marteling, maar ook lichtelijk geamuseerd. Hij had nog meer verhalen, maar daar hield Yusuf niet van: over een blinde hond die hij gestenigd had zien worden tot

hij dood was, en over kinderen die in de steek gelaten waren en wreed behandeld werden. Hij sprak over een jonge vrouw die hij vroeger had gekend, in Witu. Zijn moeder had gewild dat hij trouwde, zei hij, en toen glimlachte hij dom.

Yusuf had eerst geprobeerd hem verborgen te houden, want hij was bang dat zijn moeder hem zou wegjagen, maar Mohammed kroop en jammerde zo buitengewoon dankbaar, elke keer dat zij verscheen, dat hij een van haar favoriete bedelaars werd. 'Eer je moeder, smeeek ik je!' jankte hij wanneer zij het kon horen. 'Leer van mijn vreselijk voorbeeld.' Het kwam wel voor, zo hoorde Yusuf later van zijn moeder, dat wijze mannen of profeten of sultans zich als bedelaar vermomden en omgingen met gewone en ongelukkige mensen. Het was altijd maar beter ze met respect te behandelen. Telkens als Yusuf's vader verscheen, stond Mohammed op om te vertrekken, onder kruiperige eerbiedsbetuigingen.

Eén keer had Yusuf een munt uit de zak van zijn vaders jasje gestolen. Waarom, dat wist hij niet. Terwijl zijn vader zich waste nadat hij van zijn werk was teruggekomen, had Yusuf zijn hand laten glijden in het stinkende jasje dat aan een spijker in de kamer van zijn ouders hing, en hij had dat geldstuk gepakt. Het was niet iets wat hij met vooropgezette bedoelingen had gedaan. Toen hij later het geldstuk bekeek, bleek het een zilveren roepie te zijn, en hij durfde zoiets niet uit te geven. Het verraste hem dat hij niet ontdekt was, en hij voelde

de verleiding de munt weer terug in de zak te stoppen. Een paar maal dacht hij erover het geldstuk aan Mohammed te geven, maar hij was bang wat de bedelaar zou zeggen, waarvan hij hem zou beschuldigen. Een zilveren roepie, dat was de kostbaarste munt die Yusuf ooit in zijn hand had gehad. Dus verstopte hij hem in een spleet onderaan een muur, en soms peuterde hij hem een eindje naar buiten met een stokje.

3

Oom Aziz bracht de middag door in de gastenkamer, waar hij een dutje deed. Yusuf vond dat een heel vervelend uitstel. Ook zijn vader had zich teruggetrokken op zijn kamer, als elke dag na de maaltijd. Yusuf kon niet begrijpen waarom mensen 's middags wilden slapen, alsof dat een wet was waaraan ze moesten gehoorzamen. Zij noemden het 'rusten', en soms deed zelfs zijn moeder dat – dan verdween ze in hun kamer en trok ze het gordijn dicht. Toen hij het een paar keer had geprobeerd, was hij zich zo gaan vervelen dat hij vreesde nooit meer te kunnen opstaan. De tweede maal dacht hij dat de dood vast net zo zou zijn, wakker liggen in bed, maar niet in staat je te bewegen, een soort straf.

Terwijl oom Aziz sliep, moest Yusuf opruimen in de keuken en op het erf. Dat was onvermijdelijk als hij enige invloed wilde hebben op de verdeling van de restjes. Heel verrassend was dat zijn moeder hem alleen liet